

jiného kulturního okruhu, obcházel redakce novin dosud „neobrozených“, unikl Veltruský takřka zázrakem; skrýval se pak po několik dní u Felixe Vodičky.¹²⁵⁾ Zkušenosti z ilegality nebyly dosud zapomenuty, Gottwaldovo „sémantické gesto“, teď už v podobě „jakéhosi pana Čecha, který s Jirím spolupracoval za války“, pohrávajíc si s revolverem“, dostávalo hrozné významy,¹²⁶⁾ bezpečné (?) východisko nabízel tedy jediné útek a exil. Exil se poněkud protáhl, na kratičkou polovinu století plus jeden rok. Za tu dobu se Jirí Veltruský doma (doma? Doma je přece v Paříži!) ani jednou neukázal, dokonce ani za Dubčeka ne, odhodlán nedat režimu nejmenší náznak morální satisfakce...

To je tedy druhá, „odvrácená“ tvář Jiřího Veltruského, z pohledu dávného Čtení či ještě dávnějších tří ročníků *Slova a slovenství*, ba i anglických studií z dob Veltruského comebacku zřejmě překvapivá, ba netušená. Samozřejmě že prchat v roce 1948 bylo něco jiného než emigrovat o dvacet let později: na československé strukturalisty, byť sebeznamenitější, nebyli nikde zvědaví, dokonce ani Jakobson nepatřil tehdy ještě k akademickým celebritám... Ostatně Veltruský na univerzitní kariéru ani nepomyslel. Myslel jen na jediné: na to, že je třeba pokračovat v boji, i když jinými prostředky, v boji, do něhož se byl jednou dal...

A to je moment, kdy mizí Jiří Veltruský a na scénu přichází Paul Barton, to jest, kdy druhá tvář Jiřího Veltruského dostává nové jméno. Aby bylo jasno: fyzický Veltruský stále užívá svého českého jména, i křestní jméno zůstalo, jen *nom de plume* je jiné. Všepronikající sémantické gesto je ovšem nezaměnitelné, i to, jímž reaguje druhá strana, zůstalo stejné (snad jen přibýlo naštěstí nerealizované gesto „palcem dolů“), jen to maličké, provinční (teď už guberniální) hrůstě domácí náhle zmizelo a místo něho je

125) Pani Vodičková byla tehdy právě v porodnici, odkud se zakrátko vrátí s malou Radkou. Což je počátek málem generačního románu, strukturalistického románu, v kterém si život a smrt podávají ruce a který by se mohl jmenovat (bez negativních konotací toho názvu) třeba *Do druhého a třetího* (strukturalistického) pokračení: z někdejšího přírůstku bude co nevidět, jen co přejde pár desítek let, paní Radka Procházková, takřkajíc Mirková Procházková, manželka doc. Miroslava Procházký, CSc., autora předmluvy k *Příspěvkům* a nejpovolnějšího znalce Veltruského děl v našich zeměpisných šířkách. Nebýt krutě nepřízné osudu, byl by psal i tuto průvodní studii právě on... Jiří Veltruský byl pochopitelně vždycky zvědav na onen přírůstek, s nímž se tak prazvláštním způsobem minul ve svém poutorovém azylu. Kupodivu právě když k tomu mělo konečně dojít, musela paní Radka, opět z těch nejradostnějších důvodů, přesně tam, kde byla tehdy před

tu akční prostor s mantinely či lépe horizonty vpravdě globálními, planetárními, světovými.

Veltruský nejdříve žije v Paříži; prý spíše živoří,¹²⁷⁾ budíž, ale bojuje: tři roky vede v pařížském rozhlasu vysílání pro československé dělnictvo, ze svého bytu rediguje a distribuuje francouzský bulletin *Masse-Informations* o situaci dělnictva v ČSR (za berlínského tzv. Světového festivalu mládeže bude takhle šířit mezi československými účastníky mj. i Halasovu závět); budou to stovky relací, tisíce informací a článků, desítky knih, desítky brožur. Namísto článků lapidárních, leč zhuštěných pro *Cíl* o nezákonnostech a zvěrstvách u nás bude to teď třístapadesátistránková kniha, sice předznamenaná jakoby mottem hloubkovou analýzou pražského procesu s Rudolfem Slánským, ve skutečnosti však o metodách, jimiž se buduje sovětské koloniální impérium planetárních rozměrů (*Prague à l'heure de Moscou — Analyse d'une démocratie populaire*¹²⁸⁾), dvě knihy o situaci dělnictva v takzvaně dělnickém státě (*Salariat et contrainte en Tchécoslovaquie — spoluautor Albert Weil*¹²⁹⁾ a *Conventions collectives et réalités ouvrières en Europe de l'Est*¹³⁰⁾), a *L'Institution concentrationnaire en Russie, 1930–1957*,¹³¹⁾ obě, vskutku monumentální díla o koncentračních táborech v lágru míru a socialismu (jednou je s užasem ocenil sám Solženicyn¹³²⁾), a další...¹³³⁾ Zároveň pravidelně přednáší sociologii na *Svobodné evropské univerzitě v exilu*: na její letní škole v Château de Pourtalès, 1957, se seznámí se svou budoucí druhou ženou Jarmilou, tehdy ještě Felzmannovou. Od roku 1962 pak žijí v New Yorku: Jiří Veltruský se stává zástupcem Mezinárodní konfederace svobodných odborů u Spojených národů a po šest let tráví svůj čas ve dvou hlavních městech OSN, New Yorku a Ženevě. V roce 1968 se pak vrací do Paříže a až do smrti zde působí v kanceláři americké

lety její maminka. Zmínují se o tom všem jen proto, že by se bylo patřilo, aby všechny tyto komentáře, mnou možná zkreslené, byly Procházkovy.

126) Z dopisu Mmc Herz.

127) Z dopisu Dr. Tučka.

128) Paris: Pierre Horay, 1954.

129) Paris: Marcel Rivière, 1956. Albert Weil je pseudonym Miroslava Tučka.

130) Paris: Editions Ouvrières, 1957.

131) Paris: Plon, 1959.

132) O Solženicynově reakci se zmiňuje v dopise Dr. Miroslav Tuček.

133) Anotovanou bibliografii politických knih Paula Bartonu uveřejnil *Zahraniční aktualita*, interní zpravodaj mezinárodního oddělení Českomoravské komory odborových svazů 95, 14, 20. 4. 1995.